

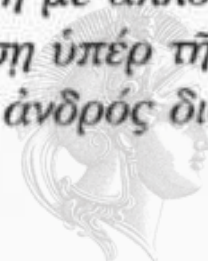
Αρμενόπουλου²² και του Νομικού του Θεόφιλου Καμπανίας²³, αναγνώρισε στην ενάγουσα το δικαίωμα ανάληψης της προίκας της, καταδίκασε το σύζυγο στην απόδοση ολόκληρου του «τραχώματος» και ανέδωσε την εκτέλεση της απόφασης στο «ένταῦθα ἀρμόδιον ἐκτελεστικόν τμήμα τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως»²⁴.

22. Στο πρακτικό (βλ. παρακάτω σημ. 24) αναφέρονται οι διατάξεις 4.8 της Εξαβίβλου του Αρμενόπουλου («*Αρμεν. βιβλίον Δ τίτλος Η*»), που εκτιμάται ότι αντιστοιχούν στην έκδοση του 1835 της Γραμματείας της Δικαιοσύνης της Αντιβασιλείας με επιμέλεια των Κωνσταντίνου Προβελέγγιου και Δημήτριου Ραζή (*Πρόχειρον Νόμων το λεγόμενον η Εξαβίβλος, συναδραιοθέν πάντοθεν κατ' εκλογήν και κατ' επιτομήν ούτω συντεθέν παρά του πανσεβάστου νομοφύλακος και κριτού Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνου του Αρμενοπούλου*, Εν Αθήναις 1835, σελ. 362 επ.). Στη σύγχρονη έκδοση της Εξαβίβλου (κείμενο Heimbach) σχετικές είναι οι διατάξεις 4.11.11,18, για τις οποίες βλ. Κ. Αρμενόπουλου, *Πρόχειρον Νόμων ή Εξαβίβλος*, επιμ: Κ.Γ. Πιτσάκης, Αθήνα 1971, σελ. 262 επ. και για την έκδοση του 1835 (κείμενο Reitz), βλ. σελ. ξε'. Για την Εξαβίβλο που επέδρασε σε όλα τα συλλεκτικά έργα της περιόδου του μεταβυζαντινού δικαίου και αποτελούσε το ισχύον αστικό δίκαιο στη νεότερη Ελλάδα μέχρι την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα (23.2.1946), βλ. ενδεικτικά Κ. Αρμενόπουλου, ό.π., σελ. λ' επ., Κ. Πιτσάκη, «Κριτικές παρατηρήσεις στο κείμενο της Εξαβίβλου», *ΕΚΕΙΕΔ* 18 (1971), Εν Αθήναις 1973, σελ. 249 επ., Γ.Π. Νάκου, «Η λειτουργική διατήρηση του βυζαντινού δικαίου στη Μακεδονία, διαμορφωτικό στοιχείο των Ευρωπαϊκών δικαίων», *Βυζαντινά τόμ.* 16^{ος}, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 173 επ., του ιδίου, *Η λειτουργία του δικαίου*, σελ. 473 επ.

23. Οι μνημονευόμενες στο κείμενο διατάξεις του «Νομικού» του Θεόφιλου Καμπανίας («*Θεοφ. Καμ. περί προικός ζωής γυναικός σελ. 111, 115, 119*») αντιστοιχούν πιθανότατα στην έκδοση Ε.Γ. Ταπεινού και Κ. Βασιλειάδου, *Πρόχειρον Νομικόν Θεοφίλου Επισκόπου Καμπανίας, νυν το πρώτον τύποις εκδιδόμενον εκ χειρογράφου επιμελώς κεκαθαρμένου μετά προσθήκης διαφόρων παραπομπών και σημειώσεων ερμηνευτικών του κειμένου*, Εν Κωνσταντινουπόλει 1887, σελ. 110 επ. Ο Δ.Σ. Γκίνης, *Περίγραμμα ιστορίας του μεταβυζαντινού δικαίου, Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών τόμ.* 26, Εν Αθήναις 1966, σελ. 229 (485) θεωρεί τη συγκεκριμένη έκδοση αποσπασματική και με αυθαίρετες προσδαιρέσεις. Στην κριτική έκδοση του Δ.Σ. Γκίνη, *Νομικόν ποιηθέν και συνταχθέν εις απλήν φράσιν υπό επισκόπου Καμπανίας Θεοφίλου του εξ Ιωαννίνων*, *ΕΕΣΝΟΕ* [παράρτημα], Θεσσαλονίκη 1960, σχετικές με την υπόθεση είναι οι διατάξεις 4.7, 29, 83. Στο σχολιαζόμενο πρακτικό γίνεται επίσης αναφορά για χρήση των διατάξεων «*Ν. Σερουΐου οίκογενειακ. δίκαιον περί ἀναλήψεως προικός σελ. 136, 140*», οι οποίες εκτιμάται ότι περιλαμβάνονται στην εγκεκριμένη από την Εκκλησία χρηστική έκδοση του Ν. Σερουΐου, *Επιτομή του εν τοις Εκκλησιαστικοίς Δικαστηρίοις του Οικουμενικού Θρόνου εν ισχύι Ρωμαϊκού και Βυζαντινού Νόμου*, Εν Κωνσταντινουπόλει 1886, σελ. 134-142.

24. Το συγκεκριμένο (τρίτο) πρακτικό είναι καταχωρισμένο με αριθμό 38 στα φύλλα 7^ο-9^ο του (αδημοσίευτου) «Κώδικα αποφάσεων Μητροπολιτικού Δικαστηρίου Σ. και Κ. 1890-1899», που έχει ταξινομηθεί με αριθμό 43 από τον Α. Σιγάλα, ό.π. σελ. 79. Ειδικότερα, αναφέρεται στο πρακτικό της 19.1.1892: «*Τό δικαστήριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κοζάνης συγκείμε/1 νον ἀπό τόν πρόεδρον Μητροπολίτην Σερβίων καί Κοζάνης /2 κ.Κωνστάντιον τούς παρέδρους δημογέροντας κυρίους Νικόλα-/3 ον Ρώ-*

μπαπαν, Έμμανουήλ Στεργίου Δαρδούφαν, Χαρίσιον Καψό-/4 κουλον, Δημήτριον Καραγκούννην, Μήκαν Χασάπην, Κωτούλην/5 Πολυζούλην, Γεώργιον Τσιμηνάκην, Παναγιώτην Ρεπανᾶν καί /6 Νάννον Ἀργ. Βούρκαν παρουσία καί τοῦ Γραμματέως Ἀστε-/7 ρίου Παπαργυρούδη συνῆλθεν δημοσία ἐν τῇ ἐπὶ τοῦτω αἰδούσῃ /8 τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως σήμερον τὴν δεκάτην ἐννάτην τοῦ μη-/ 9 νός Ἰανουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ /10 δευτέρου ἔτους, ὅπως δικάσῃ ἐπὶ τῆς ἐξῆς ὑποδέσως ./11 Ἡ Αἰκατερίνη Ἀθ. Κουτσουσίμου κάτοικος τῆς ἐνορίας Γκιου-/12 λέρ δι' ἀναφορᾶς αὐτῆς καί του πατρός της ὡς ἀντιπροσώπου /13 της δυνάμει τακτικοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου ὑπὸ ἡμερομηνίαν/14 16 Μαρτίου καί ἀριθ. πρωτ. 253 τοῦ παρελθόντος ἔτους 1891 καί ὑπό/15 ἡμερομ. 2 Ἰανουαρίου 1892 καί 16 Ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους / 16 καί ἀριθ. πρωτ. 1 καί 19 ἐξέδετο ὅτι τὴν δεκάτην πέμπτην τοῦ μη-/17 νός Μαΐου τοῦ ἔτους 1890 συνεζεύχθη τὸν Κώτσιον Σμήλιον κάτοι-/18 κον τῆς ἐνορίας Σαρῆ Πάσχου, ὅστις μετὰ μόλις δεκάμηνον μετ' /19 αὐτῆς συμβίωσιν ἀπέπεμψεν αὐτὴν ἔνεκα τῆς ἐσχάτως ἐπισυμβά-/20 σης αὐτῇ νευρικῆς νόσου, ὅτι οὗτος ἀπομακρύνας αὐτὴν ἐκ τῆς /21 οἰκίας του κατακρατῶν τό τράχωμα, ὅπερ ἐμετρήθη αὐτῷ /22 κατὰ τό ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Μαΐου ἐπίσημον προικοσύμ-/23 φωνον μεταξύ αὐτοῦ καί τοῦ πατρός της, διό ἐξαιτεῖται τὴν /24 ἐξασφάλισιν αὐτοῦ δι' ἀξιοχρεων ἐγγυητῶν, καθ' ὅσον οὗτος /25 μόνην ἀσφαλῆ περιουσίαν κεκτημένος τὴν ιδιόκτητον αὐτοῦ /26 οἰκίαν ἐνδέχεται, ἵνα ἐκποιήσῃ ἢ μεταγράψῃ ταύτην οἰκο-/27 νομικῶς ἐπ' ὀνόματι ἄλλου προσώπου καί οὕτως ἀποφύγῃ τὴν /28 ἀπόδοσιν τῆς προικός, ἢ ἄλλως διενεργηθῇ προσωρινή κατάσχε-/29 σις τῆς ἐν Σαρῇ Πάσχου μαχαλᾷ εὐρισκομένης οἰκίας του /30 ὑπ' ἀριθ.33.4 παρά τῇ πολιτικῇ ἀρχῇ, μέχρις οὗ ἀποπερα-/31 τωθῇ ἢ μεταξύ αὐτῆς καί τοῦ συζύγου της ὑφισταμένη δίκη/32 ἀλλὰ καί τῆς κατασχέσεως ταύτης ἀνεπαρκοῦς θεωρηθείσης /33 ὑπ' αὐτῆς, ἅτε ἐπὶ τυνας μόνον ἡμέρας ἰσχυούσης / 34 συνωδᾷ τῷ νόμῳ, τοῦ δέ συζύγου αὐτῆς ἐκ παντός τρό-/35 που διενεργοῦντος τὴν μεταγραφὴν ταύτης ἐπ' ὀνόματι /36 τῆς μητρός του πρὸς καθυστέρησιν τῆς προικός της, διὰ /37 ταῦτα παρακαλεῖ, ἵνα κατὰ νόμον ἐκδοθῇ ἀπόφασις / 38 καταδικάζουσα αὐτόν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τραχώ-/39 ματος, δι' ἧς δυνήσεται ἵνα διενεργήσῃ ἐντελῇ κατὰ-/40 σχεσιν τῆς εἰρημένης οἰκίας του./41 Τῆς αἰτήσεως ταύτης παραπεμφθείσης ἀρμοδίως ἐνώ-/42 πιον τοῦ δικαστηρίου τούτου καί τῆς ὑποδέσεως εἰση-/43 χθείσης ὑπὸ συζήτησιν κατὰ τὴν σήμερον συνεδρίαν /44 παρέστη ἀντ' αὐτῆς ὁ πατήρ της Ἀθανάσιος Κουτσουσί-/45 μου ὡς ἐπίτροπος δυνάμει τακτικοῦ πληρεξουσίου ἐγγρά-/46 φου ὑπὸ ἡμερομ. 17 Μαρτίου καί ἀριθ. πρωτ. 253· ἀνα-/47 πτύξας δέ καί προφορικῶς τὰ ἐν ταῖς ρηθείσαις ἀναφο-/48 ραῖς τῆς θυγατρὸς του καί αὐτοῦ ἐξητήσατο τὴν παρα-/49 δοχὴν τῆς αἰτήσεώς της. ὁ δ' ἐπίσης παραστάς γαμβρός /50 αὐτοῦ Κώτσιος Σμίλιος ἔλεξεν ὅτι τῆς συζύγου του καί /51 πρὸ τοῦ γάμου αὐτῆς πασχούσης ἐκ τοῦ πάθους τῆς / 52 ἐπιληψίας, ἣν δύναται ἵνα ἀποδείξῃ τοῦτο ἐν ἀνάγκῃ / 53 καί δι' ἀξιοπίστων μαρτύρων, οἱ γονεῖς αὐτῆς προγνω-/54 ρίζοντες τὴν ἐμπαθεῖν κατάστασιν τῆς θυγατρὸς των / 55 ἔπρεπε νὰ μὴ ὑπανδρεύωσιν αὐτὴν καί καταστή-/56 σωσιν οὕτω καί αὐτόν δυστυχῇ, καί ἐξητήσατο τὴν ἀ-/ 57 πόρριψιν τῆς αἰτήσεως τοῦ πενθεροῦ του καί τὴν ἐπιδίκα-/58 σιν τοῦ τραχώματος εἰς αὐτόν, ὅτε ὑποστάντα πολλά / 59 ἔξοδα πρὸς θεραπείαν αὐτῆς. / 60. Ἀκούσαν τὴν προφορικὴν ἀνάπτυξιν τῶν προ-/61 τάσεων τοῦτων./ 62 Διελθὼν τὴν δικογραφίαν /63 Σκεφθὲν κατὰ νόμον / 64 Ἐπειδὴ ἡ γυνὴ καί συνεστῶτος τοῦ γάμου δύναται/65 νὰ κρατήσῃ τὸν βίον του διὰ τὴν προῖκα, τὴν προ γάμου /66 δωρεάν καί τὰ ἐξώπροικα. / 67 Ἐπειδὴ καί ἂν ὁ ἀνὴρ πτωχεύσῃ, ἢ μὲ ἄλλον τρόπον/68 φθείρῃ τὴν προῖκα ἢ ὅλη ἢ μέρος, δύναται ἡ γυνὴ νὰ /69 κρατήσῃ ὑπὲρ τῆς προικός αὐτῆς καί προγαμιαίας /70 δωρεᾶς καί ἐξωπροίκων, πράγματα τοῦ ἀνδρός διὰ

Οι πληροφορίες που αντλεί κανείς από όλες τις εγγραφές που προαναφέρθηκαν είναι και ποικίλες και ενδιαφέρουσες, όπως πολλά είναι και τα ερωτήματα που ανακύπτουν. Στο πλαίσιο όμως της εργασίας αυτής θα περιοριστούμε σε ορισμένες μόνο επισημάνσεις:

1) Όσον αφορά το αντικείμενο της διαφοράς, αυτό καθαυτό, εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς από την απλή και μόνον ανάγνωση των εγγραφών ότι ο δεσμός του «τραχώματος», που είχε αποτελέσει αντικείμενο διενέξεων²⁵, εξακολουθούσε να βρίσκει εφαρμογή στην Κοζάνη περί τα τέλη του 19^{ου} αι.²⁶ Μάλιστα και τα δύο όργανα τόσο δηλαδή η Δημογεροντία όσο και το Μικτό Εκκλησιαστικό Δικαστήριο που έκριναν την ίδια διαφορά, οδηγήθηκαν στη λήψη της ίδιας απόφασης, την επιστροφή δηλαδή του «τραχώματος» στη σύζυγο πριν τη λύση του γάμου.

2) Ως προς το εφαρμοζόμενο δίκαιο, στα πρακτικά της Δημογεροντίας δε γίνεται επίκληση κάποιων συγκεκριμένων διατάξεων στις οποίες στηρίχτηκε η απόφαση. Αντίθετα η απόφαση του Μικτού Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου δεμελιώνεται, όπως είδαμε, στις διατάξεις του Αρμενόπουλου και του Θεόφιλου Καμπανίας.

τήν / 71 ιδίαν της προϊκα, ήτις προτιμάται παντός δανειστού./72 καί ἐπειδή ἡ προῖξ δέν χάνεται, ἀλλά πάντοτε ζητεῖται καί /73 ὕστερον ἀπό τεσσαράκοντα χρόνους ./74 καί ἐπειδή διά πέντε μόνο αἰτίας κερδαίνεται ἡ προῖξ ὑπό /75 τοῦ ἀνδρός, μεταξύ δέ τῶν περιπτώσεων τοῦτων δέν συγκαταλέγεται καί ἡ προσαπτομένη αὐτῇ κατηγορία. /77 Διά ταῦτα/78 Ἰδόν καί τίς διατάξεις Ἀρμεν.βιβλίου Δ τίτλος Η Θεοφ. Καμ.περί προικός ζώσης γυναικός, σελ.111, 115, 119 Ν./ 80 Σερουῖου οἰκογενειακ. δίκαιον περί ἀναλήψεως προικός /81 σελ. 136, 140./82 πρωτοδίκως ἀποφασίζει παμψηφεί/83 Ἀποδέχεται τήν ὑπό ἡμερομηνίαν 16 Ἰανουαρίου αἴτη-/84 σιν τοῦ Ἀθ. Κουτσουσίμου ἀντιπροσώπου τῆς θυγατρὸς του /85 ὡς νόμιμον καί δικαίαν./86 Ἀπορρίπτει τήν αἴτησιν τοῦ Κώτσιου Σμήλιου περί ἀπορ-/87 ρίψεως τῆς αἰτήσεως τοῦ ρηθέντος πενθεροῦ του καί ἐπιδι-/ 88 κάσεως εἰς αὐτόν τοῦ περί οὗ ὁ λόγος τραχώματος. /89 Κηρύττει τήν Αἰκατερίνην Ἀθ. Κουτσουσίμου ὡς ἔχουσιν /90 πληρέστατον δικαίωμα, ἵνα λάβῃ τήν αὐτῇ ἀνήκουσαν/91 προῖκα της. /92. Καταδικάζει τόν Κώτσιον Σμήλιον εἰς τήν ἀπότισιν / 93 τοῦ εἰρημένου τραχώματος ἀνερχομένου εἰς τριάκον-/94 τα καί ὀκτώ λίρας ὀθωμ; (38)/95 Ἀναθέτει τήν ἐκτέλεσιν τῆς παρούσας ἀποφάσεως /96 εἰς τό ἐνταῦθα ἀρμόδιον ἐκτελεστικόν τμήμα/97 τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως. /98 Ἐγένετο ἀπεφασίσθη καί αὐθημερόν ἐδημοσιεύ-/99 θη./100 Ὁ Πρόεδρος Τά μέλη/101 Ὁ Σερβίων καί Κοζάνης Κων-/102 στάντιος Παναγιώτης Δ. Ρεπανᾶ /103 Γεώργιος Ν. Τσιμηνάκης /104 Χαρίσιος Καφοκούλος /105 Ἐμμ. Δαρδούφα /106 Δημήτριος Α. χασάπη /107 Κωτούλης Πολυζούλη /108 Ἰωάννης Ἀργ. Βούρκα /109»

25. Βλ. παραπάνω σημ. 11.

26. Στοιχείο που συνιστά ένδειξη ότι ο δεσμός του «τραχώματος» εξακολουθούσε να εφαρμόζεται στην πράξη και μετά το 1844 παρά τις περιοριστικές διατάξεις του Πατριαρχείου που είχαν εκδοθεί (σημ. 11). Βλ. και Πανταζόπουλου, Εκκλησία και δίκαιον, σελ. 185, όπου επισημαίνεται ότι μετά το 1844 δε γίνεται λόγος για το τράχωμα στις «πατριαρχικές» πηγές και ότι απουσιάζουν σχετικές πληροφορίες από «ιδιωτικές» πηγές για την εφαρμογή και εξέλιξη του δεσμού στην πράξη.

